

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ АРХІВНОЇ УСТАНОВИ

У статті розглядається професійна культура державного службовця архівної установи, її взаємодія з іншими субкультурами, вплив на професійну компетентність.

***Ключові слова:** архівна установа, державний службовець, професійна культура державного службовця.*

Культура державних органів пов'язана із соціальною культурою і має безпосередній вплив на професійну культуру, професійну компетентність державних службовців. Професійна культура державних службовців, якими є архівні працівники, це різновид загальної моральної культури українського суспільства сучасного періоду та різновид професійної етики.

Архіви сьогодні є не тільки скарбницями історико-культурної спадщини народу, що охороняється законом, та інформаційними системами, де застосовуються новітні інформаційні технології для опрацювання, класифікації, зберігання та використання документів, а це ще й установи державного управління і, тому тісно пов'язані з різними сферами державного життя. Яке характеризується недостатністю визначеності соціального шляху розвитку України, послабленням владних, політичних, економічних та правових механізмів регулювання поведінки людини в суспільстві і зростанням ролі моральних ціннісних орієнтацій, норм, настанов, що починають усе сильніше впливати на владу і політику.

Проблеми культури державного управління досліджували Р.Войтович, В.Зубицький, Н.Нижник, І. Нинюк, М.Нинюк [1] та ін. Дослідники розглянули культуру державного службовця, як вид субкультури, виділили її структуру, признаки та функції, надали характеристику. В своїх роботах автори назвали даний вид культури як «культура управління», «культура влади та управління», «культура управлінської діяльності», «професійна культура управління» і таке інше. До елементів професійної культури вони віднесли принципи управління, трудову дисципліну, культуру праці (уміння, навички), етику роботодавця, етикет державного управління та ін.

Ми поставимо за мету розглянути професійну культуру державного службовця архівної установи, її взаємодії з іншими субкультурами та вплив на професійну компетентність.

За останні роки в Україні проведено низку досліджень, присвячених різновидам професійної етики, які мають позитивне значення для вивчення професійної етики державних службовців та пов'язані з проблемами професійної відповідальності, її виявів у різних професіях. Однак треба зазначити, що при аналізі відповідальності на державній службі пріоритетними залишаються дослідження юридичної відповідальності. Правова культура

державних службовців архівних установ визначається самою соціальною природою державного управління. Кожна влада вимагала узаконення, установлення відповідного правопорядку, що пов'язано з діяльністю архівної установи, в якій закладені владні основи. Правова культура державного управління є елементом культури державного управління та входить до структури професійної культури державного службовця [2, 269].

Серед елементів професійної культури треба визначити принципи управління, а розвиток культури архівної установи неможлив без участі керівника установи. Для діяльності архіву важливим є організаційно-виробнича структура, яка зумовлена основними напрямками і завданнями його діяльності, умовами і особливостями роботи.

Керівник архівної установи, який спирається на принцип ієрархії, здійснює контроль по вертикалі. Норми культури державної установи постійно трансформуються у відповідні норми професійної культури, компетентності. Вміння керівництва тісно пов'язано з мистецтвом виконання і невід'ємно від самостійності та діловитості, новаторства і відповідального ставлення працівника архівної установи до справи.

Розвиток культури управління, незважаючи на загальну спрямованість на деполітизацію державного апарату, пов'язан з політичною культурою державних службовців [3, 35]. А політична культура поєднується з цінностями та принципами державного управління, державної служби державних органів, входячи до структури професійної культури архівного працівника. Основу трудової етики становлять цінності окремого працівника архівної установи, відображаючи його ставлення до своєї праці і окремо виділяється етика групи, яка утворює автономну субкультуру в рамках державного органу.

Державні службовці за змістом своєї діяльності при загальності функцій відрізняються специфікою за типами служби та за їх видом і функціями. Вони розрізняються за складністю, духовною насиченістю, різноманітністю. У кожній із цих груп етика державного службовця і міра етичної вимогливості щодо них буде дещо іншою, матиме свій профіль, неоднакову міру важливості тих чи інших моральних рис. У кожній із груп існують не тільки свої особливості моральної свідомості, пов'язаної зі змістом їх діяльності, а й у багатьох із них існує розвинута система професійної етики, яка має розроблені кодекси професійної поведінки [4, 107].

Працівники архівів виконуючи посадові обов'язки дотримуються норм професійної етики архівіста, що прийняті світовим архівним товариством. Етичний кодекс архівіста передбачає не тільки забезпечення збереження документів переданих на збереження, протистояння тиску спрямованому на маніпулювання з інформацією, перекрученню фактів та забезпечення широкого доступу до документів, а й брати до уваги національну безпеку, поважати право на таємницю особистого життя людини, яка утворила ці документи, не використовувати своє службове положення з корисних міркувань та утримуватися від дій які наносять шкоду професійній щирості, об'єктивності. На особу, яка виконує державну службу в архівній установі, покладається величезна суспільна довіра, тому що ця служба дає широкі можливості для

зловживань. Приходячи на державну службу, працівник робить свідомий вибір і погоджується на суворе обмеження як у публічній, так і у приватній діяльності.

Отже етика державного службовця архівної установи – це система норм поведінки, порядок дій і правил, взаємин і принципів найбільш придатних і властивих даному суспільству.

Для державних службовців архівних установ, як соціальної групи та їх субкультури, визначальним є притаманний їм найширший спектр функцій інтелігенції, що пов'язане з соціально-професійною позицією і статусом державних службовців. Функції мають офіційно-регламентований, формалізований, обов'язковий характер виконання. Державні службовці архівних установ належать до такої соціально-професійної групи, яка працює в найбільш тісному контакті з людьми.

Моральна культура службовців, як і інших професійних груп, є різновидом професійної культури, професійної етики. Водночас варто мати на увазі те, що державні службовці – не тільки професійна, а й соціальна група. Тому її етика – це не лише різновид професійної етики, але й етики соціальної групи. Це пов'язане з тим, що державний службовець є професіоналом-фахівцем і він же представник такої соціальної групи як інтелігенція та її підгрупи державних службовців. Таким чином, у моральній культурі державних службовців поєднуються і синтезуються:

- професійна етика їх як службовців;
- особливі соціально-моральні цінності і норми, властиві державним службовцям, як специфічній соціальній підгрупі інтелігенції зі своїми рисами буття та свідомості;
- загальні моральні принципи, притаманні інтелігенції, які є основою для виділення на її рівні підгрупи державних службовців як соціально-професійної групи.

На характер моральної культури державних службовців, її структурування в систему суттєво впливає широкий діапазон виконуваних нею в суспільстві функцій. Державні службовці – соціальна підгрупа інтелігенції, яка формується шляхом спеціального відбору із представників усіх класів і соціальних груп суспільства. Вона об'єднана професійним виконанням державних функцій, представники якої характеризуються певними соціальними і організаційними здібностями, особливостями способу життя, специфічною системою потреб, норм і цінностей, особливо номенклатурною ієрархічністю, значно формалізованою підпорядкованістю і врегулюванням своєї діяльності та універсальним характером впливу своєї діяльності на суспільство [5, 66].

У зв'язку з руйнацією матеріалістичного світогляду, усталеної системи раціонального компоненту суспільної свідомості на Україні суттєво підвищується значення психологічного фактора, визначальними стають морально-нормативні ціннісні регулятиви. Однак саме моральне регулювання має як позитивний, так і негативний зміст.

Поширена на сьогодні в Україні соціальна аномія, згідно з дослідженнями Т.Аболіної, має очевидну тенденцію до перетворення в масову моральну

аномію, причиною якої є криза всіх рівнів соціальної системи. При цьому найбільше зруйнувався в сучасному українському суспільстві конвенційний рівень моральності (притаманний насамперед державним службовцям) [6, 58].

Моральна переорієнтація виявляється в послабленні ролі колективістських регуляторів і збільшенні ваги індивідуалістичних цінностей, кристалізації в моральній свідомості і поведінці особистісних принципів буття. Все більшого поширення набуває споживацтво, як принцип життя, формується споживацька психологія та ідеологія. За таких умов серед громадян поширюється прагнення зробити кар'єру, зайняти чільне місце в суспільстві, ввійти до складу його еліти. Споживацтво і прагматизм поширюються на сферу культури і моралі [7, 60].

Моральна культура сучасного українського суспільства характеризується певною неузгодженістю трьох її базових елементів – моральної свідомості, моральних відносин і моральної поведінки, причиною якої є невизначеність і суперечливість моральних поглядів та переконань, втрата моральних ідеалів і взірців поведінки. Така ж невідповідність притаманна і моральній культурі державних службовців, зокрема архівістам. У зв'язку з тим, що позиція державного службовця лежить на перетині суперечливих інтересів, тиск на нього негативів суспільної моралі буде сильнішим, що для останнього є випробуванням моралі, моральної культури суспільства в цілому [8, 187].

Основу ефективності державної служби в суспільному розумінні становить міра довіри громадян до державних службовців, яка, за даними соціологічних досліджень, досить низька. «Моралізація» суспільної свідомості, сьогодні, є об'єктивною необхідністю та важливою умовою ефективності кадрової політики. Моральна культура державних службовців визначається як загальним соціально-культурним контекстом епохи, так і специфікою сфери їх діяльності.

Таким чином, моральна культура державних службовців є основою їх культури в цілому, забезпечуючи ефективність їх діяльності і соціальну відповідальність перед суспільством.

Неоднозначність і суперечливість становища державного службовця архівної установи проявляється в тому, що державний службовець у суспільстві може виступати як:

- посадова особа, професіонал;
- представник соціальної групи інтелігенції і громадський діяч;
- керівник, управлінець і член колегіальних органів;
- роботодавець і найманий робітник.

Ці різні соціальні позиції суперечливо поєднуються і створюють систему зв'язків, із яких варто виділити базові. Найважливіше – визначити залежність моралі від поєднання соціального становища і професії.

Певна розбіжність між усталеною роллю державного представника і невідповідністю її виконання щодо сподівань громадян ставить службовця в суперечливе моральне становище особистої відповідальності. Коли сподівання людей до держави не виправдовуються, то вину за цю невідповідальність має взяти на себе державний службовець.

Отже, державні службовці як соціально-професійна і особлива група інтелігенції характеризуються специфічною структурою та ієрархією соціальних функцій і виконуваних ролей у суспільстві, особливо в культурі.

Таким чином, державна служба як культурний інститут – це такий рівень розвитку системи державної служби, в якому компетентність, професіоналізм, моральні принципи державних службовців мають втілювати цей рівень, створювати умови впливу на реальне життя громадян. Конкретного змісту набуває професійна культура державної служби, кожного державного органу. Високий рівень розвитку повинні мати управлінська, політична, правова, організаційна, соціальна, інформаційна та інші субкультури, що складають структуру професійної культури та компетентності державних службовців.

Література:

1. Войтович Р. Культура та стиль діяльності державного-управлінського персоналу в перехідний період // Вісник УАДУ. – 1999. – № 1; Зубицький В. Роль керівника організації, установи у вихованні культури праці державно-них службовців // Вісник УАДУ. – 2001. – № 2. – Ч. 1; Нижник Н. Політична культура державних службовців // Етика поведінки державних службовців. – К.: Асоціація державних службовців, 1999; Нинюк І. Професійна культура як єдність професіоналізму і культури в діяльності людини // Вісник УАДУ. – 2003. – № 1; Нинюк М. Державний службовець та етична культура // Вісник УАДУ. – 1999. – № 2.
2. Оболенський О.Ю. Державна служба: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2003. – 344 с.
3. Авер'янов В. Законодавче регулювання державної служби: стан і проблеми // Вісник державної служби України. – 1995. – №1. – С. 34–37.
4. Василевська Т. Етикет на державній службі як умова особистої гідності // Вісник НАДУ. – 2007. – № 4. – С.106–112.
5. Нижник Н.Р. Політична культура державних службовців // Вісник державної служби України. – 1998. – № 3. – С.64–67.
6. Оболенський О.Ю. Принцип професіоналізму в державній службі // Вісник державної служби України. – 1998. – № 1. – С. 54–61.
7. Василевська Т. Конфлікт інтересів як проблема етики державного службовця // Вісник НАДУ. – 2007. – № 3. – С. 58–66.
8. Шепель В.М. Управленческая этика. М.: Экономика, 1989. – 287 с.

Пидченко С.А., Мальцева А.А. Особенности формирования профессиональной культуры государственного служащего архивной организации

В статье рассматривается профессиональная культура государственного служащего архивной организации, её взаимодействие с другими субкультурами и её влияние на профессиональную компетентность.

Ключевые слова: архивная организация, государственный служащий, профессиональная культура государственного служащего.

Pidchenko S. A., Maltsev A.A. Features of formation professional cultural civil servant archival organization

In article the professional culture of the civil servant of the archival organization, its interaction with other subcultures, its influence on professional competence is considered.

Keywords: archival organization, state employees, professional culture of the civil servant.

Рецензент: Довжук І.В., док. істор. наук, професор.

Стаття подана
12.03.2012